

brudt med den officielle (nazistiske) lutherske kirke i Tyskland (til fordel for bekendelseskirken), en næppe uvæsentlig brik til forståelse af den seje åndelige modstand under besættelsen, hvor den danske gejstlighed (vel imod al forventning) kom til at spille en rolle.

Da PGL er kritisk, selvstændig, har humor og ironi (ikke mindst selvironi), er det intet under, at der så ofte har stået gnister om ham.

Troels Dahlerup

Festskrift til Troels Fink, Red.: Helge Larsen og Roar Skovmand (Odense Universitetsforlag, 1982). 266 s., ill., kr. 130 + moms.

Som dette festskrift groft sagt falder i tre hovedafsnit, Sønderjyllands ældre Historie, dansk politik i 20. århundrede, samt grænsespørgsmålet i nyeste tid, afspejler det på det smukkeste Troels Finks egen livsgerning: de unge år som lektor ved Aarhus Universitet i specielt Sønderjyllands historie; hans professorat, der (uanset den fortsatte tilknytning til det sønderjyske) reelt omfattede samtidshistorien, samt slutfasen, de mange år (fra 1959) som dansk generalkonsul i Flensborg. Hertil må også nævnes fødselarens så at sige medfødte engagement i grænsespørgsmålet (herunder hans virke som udenrigsministeriets konsulent) såvel som hans indsats i »det folkelige arbejde«, det være sig som foredragsholder eller deltager i den populærhistoriske genre, og det er ikke noget tilfælde, at flertallet af bidragyderne stammer fra »Historikergruppen«s kreds.

Som H.V. Gregersen og Hans Neumann indleder med bidrag om det forhistoriske Sønderjylland, og P.K. Iversen bringer en studie om mejeribrug på konge- og hertuggods ca. 1600, afsluttes bindet med dels Niels Svenningsens

gennemgang af mindretalsordningen 1955, dels Jørgen Hamres redegørelse for det danske biblioteksvæsen i Sydslesvig.

Ind i mellem kommer sønnen Jørgen Finks bidrag om J.C. Christensen og Påskekrisen, mens Helge Larsen gennemgår en kritisk brevveksling mellem denne og Carl Hansen, Skive. Tage Kaarsted skildrer (bestemt ikke uaktuelt), hvorledes Politiken 1920 på et hængende hår var blevet solgt til ikke-radikale landbrugsinteresser. Foruden venners spredte bidrag (som Rise Hansen om Hannibal Sehesteds fald 1651 og Kamma Struwe om »Historie i Folkeskolen«) står centralt H.P. Clausens studie om den moderne kritiske historieforskning grundlægger Barthold Niebuhr med betoning af denne Ditmarskers nemt oversete oprindelse i helstatsmiljøet (faderen var jo den ikke ukendte opdagelsesrejsende Carsten N.). Ganske vist gik han 1806 i preussisk tjeneste og tilhører derefter tysk åndsliv; men kan man på baggrund af hans berømte studier over den romerske agrarreform ikke forestille sig, at hans tiårige virke ved Kgl. Bibl. og nære forbindelse med Schimmelmannkredsen har givet ham impulser fra et miljø, hvor den Gram-Langebekske skole (og Saxo-kritikken) blomstrede?

Som sig hør og bør afsluttes bogen med den obligate litteraturliste; så omfattende, at man er taknemmelig over, at den er inddelt i Bøger og Pjecer, i Afhandlinger og i (talrige) Anmeldelser.

Troels Dahlerup

Søren Eigaard: »Frø af ugræs ...«. Danmarks National Socialistiske Arbejder Parti 1930-34. (Odense Universitetsforlag, 1981). 198 s.

Bogen fortæller om det ledende nazi-

stiske parti i Danmark – DNSAP – fra dets stiftelse i november 1930 og frem til 1934, da det organisatorisk havde fundet sin foreløbige form.

Centralt står de hæftige indre brydninger, der prægede partiet i de første år og kulminerede i 1933, da stifteren Cay Lembcke måtte vige førerpladsen og blev afløst af Frits Clausen. Da undersøgelsen kun hviler på trykt materiale, er det beskedent, hvad den kan vise om de indre forhold. Det er nok problematisk, at Frits Clausen udpeges som hovedmanden i kuppet mod Lembcke, skønt også den sjællandske distriktsleder Einar Jørgensen nævnes i denne forbindelse. Alligevel giver fremstillingen et fortjenstfuldt overblik over partiets baggrund og første år.

Mindre vellykket er behandlingen af ideologi og agitation, der som følge af materialets karakter tilkendes en betydelig plads i arbejdet. Bogen bærer i nogen grad præg af at være et studenterspeciale, som mere skal demonstrere forfatterens færdigheder end bidrage noget nyt. Den omstændelige påvisning af programmets nazistiske ideologihold må forekomme overflødig, da ingen jo har tvivlet om, at det var nazistisk, og tilsvarende ville gennemgangen af ugebladet »Nationalsocialisten« være blevet mere interessant, hvis blikket havde været rettet mod den beskedne, men dog eksisterende selvstændige tankegang fremfor en ny påvisning af »fascistisk ideologi«. Skuffende er det også, at forfatteren ikke har gjort noget systematisk forsøg på at kortlægge partiets vigtigste medium, de offentlige møder, men slår sig til tåls med Ejnar Vaabens 50 år senere interviewberetning, ifølge hvilken mødevirksomheden var både omfattende og succesrig.

Det sidste burde især undre forfatteren, al den stund han har påtaget sig det slidsomme arbejde at gennemtraw-

le det illegalt udgivne »Bovrup-kartoteket« og herunder kun har fundet 1426 indmeldelser i de behandlede år og ialt kun 58 før udgangen af 1932. Han er nok klar over, at der er mangler i materialet; men faktisk er det helt uanvendeligt. Dels mangler mere end en trediedel af partikartotekets bevarede indmeldelseskort i det illegale tryk, dels ser det ud til, at de meget få bevarede indmeldelseskort før førerskiftet i juli 1933 er en rekonstruktion. Rimeligvis har Lembcke beholdt det originale medlemskartotek, så de der fulgte Frits Clausen og ønskede at beholde deres lave medlemsnummer siden har udfyldt en ny blanket. Forbruget af medlemsnumre tyder trods alt på, at indmeldelsestallet frem til udgangen af 1932 ikke lå i nærheden af de optalte 58, men et sted omkring 2.000. Det viser, at den tidlige nazistiske agitation trods alt ikke har været helt uden ressonans og peger på de organisatoriske stridigheder som en vigtig årsag til den tidlige nazismes fiasko – ikke blot i forhold til Tyskland, men også sammenlignet med andre skandinaviske og nordvesteuropæiske lande. Det kan nemlig ikke udelukkes, at de alt for små indmeldelsestal som en størrelsesorden svarer til de få, der ikke i hast forlod partiet igen.

Henning Poulsen

Jørgen Hæstrup: *Dengang i Danmark. Jødisk ungdom på træk 1932-1945.* (Odense Universitetsforlag, 1982). 267 s.

Mange danske besøgende i staten Israel overraskes af lejlighedsvis at blive mødt af israelere, der byder dem velkommen på dansk. Dette kan naturligvis være danske jøder, der forholdsvis kort tid siden har bosat sig i landet, men det kan også være jødiske